

СЕКЦІЯ 1 ГЕРМАНСЬКІ МОВИ

УДК 811.111'373
DOI 10.32999/ksu2663-3426/2019-1-1

РЕАЛІЗАЦІЯ МОТИВІВ ВІЙНИ В СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Акішина Мар'яна Олександрівна,
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри перекладознавства та прикладної лінгвістики
Херсонський державний університет
Akmaryana1982@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5684-1218

Стаття присвячена дослідженню мотивів війни у сучасному англomовному поетичному дискурсі. Публікація фокусується на способах реалізації мотивів війни. Основна увага зосереджена на розмежуванні термінів мотив та концепт. Необхідність залучення поняття «мотив» до дослідження поетичного дискурсу пов'язана з тим, що мотив розуміється як стійкий смисловий елемент художнього тексту, що повторюється в межах ряду літературно-художніх творів, зокрема поетичних текстів сучасності. Поширившись на сферу досліджень індивідуальної творчості і ставши актуальним аспектом сучасного літературознавчого аналізу, термін «мотив» переходить в царину вивчення світогляду і психології письменника (або навіть психології творчості, епохи). Обґрунтованість релевантності поняття мотив пов'язана з тим, що у поетичному дискурсі в основі кожного мотиву лежать стійкі слово-образи та лейтмотивна лексика. Структурно-змістовною одиницею свідомості, що акумулює уявлення про війну та змушує читача виявляти мотиви війни, є концепт ВІЙНА. Концепт ВІЙНА, що реалізується в мові за допомогою різноманітних засобів, займає важливе місце в лінгвофілософській картині світу. Війна є базовим явищем культури і може розглядатися як культурний концепт, який співвідноситься, з одного боку, з розумовими процесами людини, а з іншого – зі світом культури і знаходить проєкції в мові. До основних характеристик концепту належать багатомірність, цілісність, універсальність, константність, етнокультурна маркованість і вербалізованість. На підставі таких ознак концепт ВІЙНА постає як ментальне національно-специфічне утворення, планом змісту якого є сукупність знань про феномен війни, а планом мовного вираження є сукупність мовленнєвих одиниць, які номінують і описують даний об'єкт. Аналіз семантики поетичних текстів, в яких висвітлено та подано опис військових дій, міжнаціональних та міжетнічних конфліктів, наразі є одним з важливих і актуальних наукових і науково-практичних напрямів вітчизняної і зарубіжної лінгвістики. У статті з'ясовано, що вивчення лінгвістичних аспектів поетичного дискурсу воєнної тематики безпосередньо пов'язане з проблемами інформаційної безпеки, особливостями проведення інформаційних та психологічних операцій. Дослідження дозволяє виявити прийоми маніпуляції свідомістю соціальних або етнічних груп, отримати нові знання про лінгвістичні інструментарії інформаційних воєн, нові знання з проблем «мова і свідомість», «мова та ідеологія». Сучасний англomовний поетичний дискурс містить безліч мотивів війни: мотив смерті та мотив життя, мотив патріотичних розчарувань, мотив управління війною, мотив загибелі мирних жителів, мотив суспільства, віри, патріотичний мотив, мотив засудження війни.

Ключові слова: мотив, мотиви війни, концепт, концепт ВІЙНА, англomовний поетичний дискурс, поетичний дискурс, метафора, образність.

REALIZATION OF THE WAR MOTIVES IN MODERN ENGLISH POETIC DISCOURSE

Akishyna Maryana Oleksandrivna,
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Translation Studies and Applied Linguistics
Kherson State University
Akmaryana1982@gmail.com
orcid.org/0000-0002-5684-1218

The article is devoted to the study of the war motives in modern English poetic discourse. The publication focuses on the ways of implementation of the war motives. The main focus is on the delineation of the terms motives and concept. The need to relate the concept of "motive" to the study of poetic discourse is due to the fact that the motif is understood as a stable semantic element of literary text, which is repeated within a range of literary works, in particular modern poetic texts.

The relevance of the notion motif is due to the fact that in the poetic discourse the basis of each motif is stable word-image and leitmotif's vocabulary. The structurally-meaningful unit that accumulates the idea of war and makes the reader discover the motives of war is the concept WAR. The concept WAR, realized in the language with the help of various means, occupies an important place in the linguophilosophical picture of the world. War is a basic phenomenon of culture and can be regarded as a cultural concept that correlates, on the one hand, with the mental processes, and on the other hand, with the world of culture. The main characteristics of the concept are multidimensionality, integrity, universality, constancy, ethnocultural marking and verbalization. Based on such criteria, the concept of WAR appears as a mental national-specific entity, the content of which is a set of knowledge about the phenomenon of war. The article clarifies that the study of linguistic perspectives of poetic discourse on military topics is directly related to the problems of information security, peculiarities of information and psychological operations. The research can reveal the techniques for manipulating the consciousness of social or ethnic groups, gaining new knowledge about the linguistic tools of information wars, new knowledge on the problems of "language and consciousness", "language and ideology". Modern English poetry discourse contains many motifs of war: the motive of death and the motive of life, the motive of patriotic frustrations, the motive of war control, the motive for the death of civilians, the motive of society, faith, patriotic motive.

Key words: motive, motives of war, concept, concept WAR, English poetry discourse, poetic discourse, metaphor, imagery.

1. Вступ

Необхідність залучення поняття «мотив» до дослідження поетичного дискурсу пов'язана з тим, що мотив розуміється як стійкий смисловий елемент художнього тексту, що повторюється в межах ряду літературно-художніх творів (Веселовский, 1989: 302), зокрема поетичних текстів сучасності. Поширившись на сферу досліджень індивідуальної творчості і ставши актуальним аспектом сучасного літературознавчого аналізу, термін «мотив» переходить в царину вивчення світогляду і психології письменника (або навіть психології творчості, епохи). Обґрунтованість релевантності поняття «мотив» пов'язана з тим, що у поетичному дискурсі в основі кожного мотиву лежать стійкі слова-образи та лейтмотивна лексика.

Мета статті – розглянути способи реалізації мотивів війни у сучасному англомовному поетичному дискурсі.

2. Розділ 1

Протягом минулого століття у вітчизняній теорії мотиву було розроблено чотири підходи до вивчення цього феномену: семантичний (Веселовский, 1989), морфологічний (Пропп, 1999), дихотомічний (Белецький, 1994), тематичний (Томашевський, 1997).

У річищі нашого дослідження вважаємо за доцільне застосувати постулати тематичного підходу до вивчення мотиву, адже основним положенням цього підходу є тісний зв'язок між темою та мотивом, що базується на потрактуванні мотиву О.М. Веселовським, який наголошує на тому, що поняття мотиву визначається як метамовний конструкт, що полегшує роботу читача в інтерпретації тексту. Також під мотивом може розумітися найпростіша «розповідна формула» (за термінами «семантичної» теорії О.М. Веселовського) або «функція головного героя»

(формально-логічний підхід В.Я. Проппа). У класичному розумінні мотив – це образно-тематична єдність, що пронизує текст або є комплексом сюжетотвірних елементів.

Досліджуючи мотиви сучасного поетичного дискурсу, слід зауважити, що наразі актуальним убачається розрізнення понять мотив та концепт. Складний зміст цих понять іманентний природі поетичних текстів. Концепт є водночас індивідуальним уявленням та узагальненням. Це визначення концепту зближує його з поняттям мотиву за О.М. Веселовським (Веселовский, 1989: 302–303). Відмінність між концептом та мотивом полягає в тому, що корні мотиву сягають у культурний, конкретний або світовий контекст, де телеологія мотиву у функціональному плані є естетичною, натомість концепт є надтекстовою, надмовною сутністю, що не обов'язково фокусується на естетиці (Веселовский, 1989: 303). Мотив належить до авторського творчого світу, тоді як концепт є феноменом колективної свідомості та культурної пам'яті, знання. Концепт і мотив володіють певним комунікативним потенціалом. Концептуальний складник тексту зазвичай легко упізнається читачем, оскільки концепти наділені універсальним, національним та культурним значенням. Мотив може бути прихованим, його ідентифікація є можливою за умови підготовленості читача.

Мотив та концепт проявляються в складних когнітивних структурах, накладаються або взаємодіють один з одним. Через образну низку мотивів можуть проявлятися одразу декілька концептів, і навпаки, один концепт може проявлятися одразу в декількох мотивах (Гулідова, 2005).

Англомовні поетичні тексти сучасності містять безліч воєнних мотивів. Вивчення феномена війни має багатовікову традицію

(Снесарев, 2002: 70). Жодна велика війна в історії людства не залишалася безслідною: зіткнення, суперечки, битви описувалися і аналізувалися філософами різних часів (Снесарев, 2002: 72). Уявлення людини, що формуються в процесі концептуалізації вихідного фрагмента світу, відображають багатовіковий досвід і знання етносу по відношенню до досліджуваного феномену і знаходять своє втілення у мові, бо саме мова служить системою зберігання, переробки і трансляції інформації і знань, фіксуючи ментальний світ етносу, його ціннісні пріоритети і культурні установки (Вежбицкая, 1996: 77).

Структурно-змістовною одиницею свідомості, що акумулює уявлення про війну та змушує читача виявляти воєнні мотиви, є концепт ВІЙНА. Як зазначалося вище, до основних характеристик концепту належать багатовимірність, цілісність, універсальність, константність, етнокультурна маркованість і вербалізованість. На підставі таких ознак концепт ВІЙНА постає як ментальне національно-специфічне утворення, планом змісту якого є сукупність знань про феномен війни, а планом мовного вираження – є сукупність мовленнєвих одиниць, які номінують і описують даний об'єкт.

Виявлені понятійні аспекти концепту ВІЙНА дозволяють вичленувати його змістовий мінімум, що містить набір суттєвих ознак феномена війни: 1) дві сторони (або більше) беруть участь (держави, люди, ідеї, компанії, принципи, інтереси, команди) – суб'єкти війни; 2) розбіжність, суперечки як предмет війни між сторонами і викликану ним опозицію сторін; 3) суперечлива взаємодія суб'єктів війни. Таким чином, прототипові уявлення про війну в англійській мовній культурі XXI століття зводяться до визначення даного феномена, як збройного конфлікту між двома (або більше) сторонами, що зумовлюється розбіжністю або протиріччям між ними і проявляється в різних формах – від збройних зіткнень до конкуренції.

Концепт ВІЙНА, що реалізується в мові за допомогою різноманітних засобів, займає важливе місце в лінгвофілософській картині світу. Можна припустити, що війна являє собою базове явище культури і може розглядатися як культурний концепт, який співвідноситься, з одного боку, з розумовими процесами людини, а з іншого – зі світом культури, і знаходить проекції в мові.

3. Розділ 2

Аналіз поетичного дискурсу воєнної тематики засвідчив розмаїття засобів у тво-

ренні образності, домінантною серед яких постає метафора. Аналізуючи вірш Рея Гоца (Rej Goch) "Last Supper" («*Oh how I wish the sun could shine/ Upon this war scarred face of mine./ Instead, all day, I wait in line/ Attendant on the bullets' whine. / The sky's expression, always grim, / Confesses as the light grows dim. / There's blood, not wine, around the rim. / The cup is empty now. The hymn/ dies on my lips. The bitter cloud/ flays raw my skin and as allowed/ the flesh of all my comrades, cowed / where once they marched erect and proud. / When they carry us from the plane, / Draped in flag, to hide the pain, / Ask is our youths were spent in vain. / Keep on asking. Again! Again!*»), спостерегаємо безліч мотивів, що виокремлюються завдяки наявності лейтмотивної лексики. Так, наприклад, у рядку *I wait in line attendant on the bullets' whine* лейтмотивною лексикою є словосполучення *the bullets' whine / свист куль*, що спонукає читача до пошуку ситуації, де саме вона може бути можливою. На нашу думку, ці лексичні одиниці актуалізують концепт ВІЙНА. Словосполучення *bullets' whine* є персоніфікованою метафорою, адже дієслово *whine* може застосовуватись по відношенню до людини – нити, вити – а власне пулі, самі по собі, вже несуть страждання. Рядки *There's blood, not wine, around the rim. / The cup is empty now. The hymn/ dies on my lips. The bitter cloud/ flays raw my skin and as allowed/ the flesh of all my comrades, cowed/ where once they marched erect and proud* описують атмосферу похорон солдат. Так, використані автором лексеми *blood* та *wine* актуалізують концепти СМЕРТЬ (*blood* – символ болю та страждань) та ЖИТТЯ (*wine* – символ крові та життя). На нашу думку, вибір автором саме цих лексем не є випадковим, адже опозиція 'кров – вино' є досить традиційною та символізує спорідненість смерті та життя як двох взаємопов'язаних понять. Словесний образ *The cup is empty now* об'єктивує концепт СМЕРТЬ, адже розуміємо номінативну одиницю *The cup* як образ життя. Слідом за Л.І. Белеховою (Белехова, 2002) вбачаємо у словесному поетичному образі прототипову концептуальну схему ЖИТТЯ Є ВМІСТИЛИЩЕ, в якій сутність царини джерела *ємність* як складника концепту ВМІСТИЛИЩЕ конкретизується через актуалізацію його внутрішньоформної концептуальної ознаки, втілюючись у слові *чаша*. Метафорична концептуальна схема набуває вигляду ЖИТТЯ Є ЄМНІСТЬ. Отже, "The cup is empty now" означає порожню чашу, тобто вичерпане життя – СМЕРТЬ.

У цьому фрагменті поетичного твору спостерігаємо мотив смерті, який реалізується у метафорі *bullets' whine*. Саме *bullets' / кулі* є уособленням заподіяння болі, страждань та смерті. Таким чином, виокремлюємо у вірші **мотив смерті** та **мотив життя**.

Мотив патріотичних розчарувань реалізується в метафорах *I wait in line... / The hymn dies on my lips... / ... my comrades, cowed / where once they marched erect and proud*. Так, метафора *I wait in line attendant on the bullets' whine* уособлює псевдо-патріотичний настрій солдата, адже, на нашу думку, словосполучення *wait in line / стояти в черзі* вжито іронічно, бо стояти в черзі за смертю неможливо. Розчарування солдата доводить наступний рядок твору *The hymn dies on my lips*, у якому описано, як гімн як урочистий символ держави вмирає на губах бійця. Концепт ПАТРІОТИЗМ вербалізується в лексемах *hymn, marched, erect, proud*. Поєднання цих лексичних одиниць з номінативними одиницями з негативним значенням *dies, cowed* дозволяє виокремити мотив патріотичного розчарування.

Наступним прикладом лейтмотивної лексикої, що спостерігаємо у вірші, є словосполучення *draped in the flag / драповані стягом*. Дискурсивна образність реалізується за допомогою асоціату третього рівня, адже драпування труни стягом США є традиційним при похованні військових, отже словосполучення *draped in the flag* є лейтмотивною лексикою **мотиву смерті**, що сприяє виявленню концепту СМЕРТЬ.

Наступним прикладом поетичного тексту воєнної тематики XXI століття є вірш "*Father of the Nation*": *Measure him by what he left behind. / In order to save this village from the rats / it was necessary first / to burn the villagers in their beds. / Measure his stature in blood. / In order to level the playing field / it was necessary first / to level the entire city. / Measure his words in the dull thud / of distant guns. / In order to preserve democracy / it was necessary first / to stamp out all opposition. / Measure his deeds in skulls. / In order to save our nation / it was necessary first / to destroy our country. / Measure his greatness in graves*. Вірш фокусується на **мотиві управління війною**, адже автор закликає оцінювати правителя по тому, що він залишає після себе. Так, рядки *In order to save this village from the rats / it was necessary first / to burn the villagers in their beds* актуалізують концепт ЖЕРТВА. Реконструювати цей концепт вдається завдяки виділенню **мотиву загибелі мирних жителів**, що реалізується в висловленні *the villagers in their beds*. Вважаємо, що саме лексична одиниця

beds є тематичною домінантою, адже знаходиться у ліжку, людина є найбільш беззахисною. Загалом вірш ґрунтується на стилістичному прийомі антитези, що спонукає читача до роздумів про те, що правитель приносить великі жертви задля досягнення мети. Так, наприклад, в рядках *In order to save our nation / it was necessary first / to destroy our country* вбачаємо контекст війни в Іраці, коли Сполучені Штати Америки вторглися на територію Іраку задля визволення нації з-під тоталітарного режиму, натомість країна зазнала великих втрат та руйнувань. **Мотив загибелі мирних жителів** простежуємо в рядку *Measure his greatness in graves*, де тематичною домінантою є лексична одиниця *graves*, що уособлює людські втрати під час бойових дій. **Мотив смерті** актуалізується в номінативних одиницях *burn, blood, level the entire, city, skulls, destroy, graves*. **Мотив суспільства** виокремлюється завдяки лейтмотивній лексикої – *democracy, city, opposition, nation, country, village*.

4. Висновки

Таким чином, дослідження семантичної структури і мовного втілення мотивів війни дозволяє зробити висновки про сутність когнітивного виміру феномена в свідомості сучасної англомовної особистості. Мотиви війни акумулюють мовні уявлення, знання та досвід англомовної лінгвокультурної спільноти по відношенню до війни, є утвореннями зі складною структурою.

Вивчення лінгвістичних аспектів поетичного дискурсу воєнної тематики безпосередньо пов'язане з проблемами інформаційної безпеки, особливостями проведення інформаційних та психологічних операцій. Дослідження дозволяє виявити прийоми маніпуляції свідомістю соціальних або етнічних груп, отримати нові знання про лінгвістичні інструментарії інформаційних воєн, нові знання з проблем «мова і свідомість», «мова та ідеологія».

Сучасний англомовний поетичний дискурс містить безліч **мотивів війни**: мотив смерті та мотив життя, мотив патріотичних розчарувань, мотив управління війною, мотив загибелі мирних жителів, мотив суспільства, віри, патріотичний мотив, мотив засудження війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белехова Л.І. Образний простір американської поезії: лінгвокогнітивний аспект: дис. ... докт. філол. наук : 10.02.04. Київ, 2002. 476 с.
2. Белецкий А.И. В мастерской художника слова. Белецкий А.И. Избранные труды по теории литературы. Москва, 1994. С. 34–40.

3. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. Москва : Русские словари, 1996. 412 с.
4. Веселовский А.Н. Историческая поэтика. Москва : Высшая школа, 1989. 648 с.
5. Гулідова І.С. Пареміологічний простір американської поезії ХХ століття: досвід семантико-концептуальної класифікації. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*. 2005. Вип. 2. С. 345–351.
6. Карасик В.И. Лингвокультурный концепт как единица исследования. *Методологические проблемы когнитивной лингвистики* : сб. науч. трудов. Воронеж : ВГУ, 2001. С. 75–80.
7. Пропп В.Я. Морфология сказки. Москва, 1999. 125 с.
8. Снесарев А.Е. Философия войны. Война в исторической перспективе. *Военно-исторический журнал*. 2002. № 3. С. 67–81.
9. Томашевский Б.В. Теория литературы. Поэтика. Москва, 1997. 156 с.
10. Anti-terrorist poems. URL: <http://poetry.about.com/od/ourpoemcollections/a/poemsafterattac.htm> (дата звернення: 20.02.2019).
3. Vezhbtskaia, A. (1996). Iazyk. Kultura. Poznanie [Language. Culture. Cognition]. Moscow: Russkie slovari [in Russian].
4. Veselovskii, A.N. (1989). Istoricheskaja poetika [Historical poetics]. Moscow: Vysshaja shkola [in Russian].
5. Hulidova, I.S. (2005). Paramiologichnyi prostir amerykanskoj poezii XX stolittia: dosvid semantyko-kontseptualnoi klasyfikatsii [Paramiological Space of American Poetry: the experience of semantic and conceptual classifications]. *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Serija "Linhvistyka"*, issue 2, pp. 345–351 [in Ukrainian].
6. Karasik, V.I. (2001). Lingvokulturnyi kontsept kak edynitsa issledovaniia [Linguocultural concept as the unit of investigation]. *Metodologicheskie problemy kognitivnoi lingvistiki* : sb. nauch. trudov. Voronezh: VGU, pp. 75–80 [in Russian].
7. Propp, V.Ia. (1999). Morfologija skazki [Morphology of Tale]. Moscow [in Russian].
8. Snesarev, A.E. (2002). Filosofija voiny. Voina v istoricheskoi perspektive [Philosophy of War. War in historical perspective]. *Voенно-istoricheskii zhurnal*, no. 3, pp. 67–81 [in Russian].
9. Tomashevskii, B.V. (1997). Teoriia literatury. Poetika [Theory of literature. Poetics]. Moscow [in Russian].
10. Anti-terrorist poems. Retrieved from: <http://poetry.about.com/od/ourpoemcollections/a/poemsafterattac.htm> [in English].

REFERENCES:

1. Byelyekhova, L.I. (2002). Obraznyy prostir amerykanskoj poezii: lnhvokohnityvnyy aspekt [Image Space of American Poetry: Cognitive Perspective] (Doctor's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
2. Beletskii, A.I. (1994). V masterskoj khudozhnika slova [At the workshop of word-artist]. *Beletskii A.I. Izbrannye trudy po teorii literatury*. Moscow, pp. 34–40 [in Russian].

УДК 811.112.2:82-1

DOI 10.32999/ksu2663-3426/2019-1-2

ЛІНГВОПРАГМАТИЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ПОЕТИЧНИХ ТЕКСТІВ НАПРЯМУ «НОВА ДІЛОВИТІСТЬ»

Бандурко Зінаїда Валеріївна,
викладач кафедри німецької та романської філології
Херсонський державний університет,
аспірант кафедри німецької філології та перекладу
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна
zinaida564@gmail.com
orcid.org/0000-0003-0238-344X

У статті розглядаються характерні лінгвопрагматичні особливості лірико-поетичних текстів Е. Кестнера та Й. Рінгельнатца як представників мистецького напрямку «Нова діловитість» на ґрунті провідних методологічних положень прагмапоетики та стилістики. Лірика «Нової діловитості» позначається терміном «вживана лірика», оскільки вона спрямована на цінність і корисність для читача, який має використовувати її в повсякденному житті з огляду на злободенну тематику та зображення реальності, зорієнтоване на почуття. З огляду на лінгвопрагматичну спрямованість дослідження та з оперттям на загальноприйняте жанрово-рдове розгалуження літератури вживається термін «лірико-поетичний дискурс», під яким розуміється підтип художнього дискурсу, що становить мовленнєво-розумову комунікативну діяльність сприйняття й художнього зображення реальної дійсності або створення та художнього вираження вигаданої дійсності як цілісного світу чи окремих його елементів у певній єдності, у сукупності лінгвокреативної комунікації автора поетичного тексту з його читачем (адресантом з адресатом) у вигляді лірико-поетичного тексту, який моделює культурно-мовний універсум певної епохи на основі дії поетичної функції мови за допомогою різноманітних мовних і мовленнєвих засобів. Прагматичні характеристики лірико-поетичного дискурсу «Нової діловитості» знаходять